

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 :: Publicerad den 5 mars 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om norsk idrott på idrottsforum.org

Praktiskt alla länder har idag centralstyrda – och ofta statsfinansierade – satsningar på elitidrott, med syftet att få fram idrottsmän och idrottskvinnor som kan konkurrera på den allt hårdare världsmarknaden – och främst om det marknadssegment som kallas Olympiska spelen. Man har ibland använt uttrycket "idrottslig kapprustning" för att beskriva det aktuella läget. Norge är i det här hänseendet inget undantag. Efter ett antal år i kräftposition blev inrättandet av Olympiatoppen 1989 den injektion som den norska elitidrotten så väl behövde. Olympiatoppen drivs av **Norges Idrettsforbund og Olympiske Komite (NIF)**, och beskrivs allmänt som synnerligen framgångsrik, mätt i vunna medaljer (96 i de senaste fyra vinterspelen). Nu har Olympiatoppen blivit föremål för en sociologisk närgranskning av **Pål Augestad** och **Nils Asle Bergsgard**, *Toppidrettens formel: Olympiatoppen som alkymist* (Novus). Vi skickade boken till ordföranden i **Sveriges Olympiska Kommitté**, Stefan Lindeberg. Lindebergs inifrånperspektiv, som ledare för Sveriges elitidrottsatsning och väl bekant med Norges, bryter på ett spännande och fruktbart sätt med det akademiska utifrånperspektiv som Augestad och Bergsgard anlägger.

Bra och dåligt i ny bok om Olympiatoppen

Stefan Lindeberg

Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Pål Augestad & Nils Asle Bergsgard
**Toppidrettens formel:
Olympiatoppen som alkymist**
362 sidor, hft.
Oslo: Novus forlag 2007
ISBN 978-82-7099-465-5

Det är en stor uppgift Pål Augestad og Nils Asle Bergsgard tagit på sig i boken *Toppidrettens formel – Olympiatoppen som alkemist*. De frågor de vill besvara handlar om tankegångarna bakom den norska toppidrottsmodellen, hur modellen påverkas av det norska samhället och påverkar idrotts-Norge, och hur toppidrottens krav och förväntningar präglar den aktives vardag.

Basen är en stor mängd skriftlig dokumentation och 68 intervjuer med människor som i olika roller och med olika perspektiv har eller har haft anknytning till toppidrotten i Norge.

Med en hel arsenal av samhällsvetenskapliga metoder tar de sig an uppgiften. Den är stor och spännande. Vad i den internationella toppidrotten och i det norska samhället skapar förutsättningar för den modell man byggt upp? Hur påverkar den i sin tur både de som lever i toppidrottsmiljön, i idrotten utanför och resten av det omgivande samhället?

Som djupt involverad i motsvarande process i Sverige har jag följt Olympiatoppen sedan starten och samarbetat med dem som byggt upp och drivit arbetet. Jag har mitt eget ”utifrånperspektiv”. Det är spännande att konfronteras med författarnas – och ibland både provocerande och krävande.

När Olympiatoppen 1989 etablerades som stark och drivande central toppidrottsorganisation var det resultatet av en process som startade i Norge redan i början av 70-talet. Det var sent i ett internationellt perspektiv. I boken beskrivs hur den centralstyrda och systematiska satsningen på toppidrott i Öst-Europa drev fram liknande initiativ i västländer på 60- och 70-talen. I Sverige kom det att dröja ytterligare 10 år, till 1998, innan vi hade något liknande.

Varför dröjde det så länge? Bokens beskrivning av processen illustrerar väl några av de bakomliggande spänningsfälten: spänningen mellan de enskilda specialförbunden och en central organisation om ansvar och befogenheter när det gäller toppidrotten; spänningen mellan den olympiska kommittén (NOK) och idrottsförbundet (NIF) i synen på den samlade idrottsrörelsen. Det handlar om en underliggande spänning även på ett personligt plan när det gäller makt och kontroll, men också om själva synsättet på vikten av toppidrott och vad som gör den framgångsrik.

Till sist var det dåliga OS-resultat, ja med norska ögon rena ”katastrofer”, och tilldelningen av vinter-OS i Lillehammer 1994 som banade vägen. Att enskilda personer spelade stor roll både för uppbyggnad och genomförande blir tydligt. Men det är enligt författarna inte avgörande. Tiden var helt enkelt mogen och de strukturella processerna inom den internationella idrotten och i samhället framtvungade ett grepp av det här slaget. Parallellt är det intressant att följa hur statens inställning till toppidrotten förändras, och med den nya inställningen följde en beredvillighet att vara med och finansiera satsningarna.

Att det starka centrala greppet ändå inte var en automatiskt given lösning blir samtidigt tydligt, dels när NIF och NOK går samman och kompromisser mellan bredd och toppidrott tvingas fram, dels när de stora och ekonomiskt starka specialförbunden får chansen att flytta fram sina positioner efter sammanslagningen.

Stort utrymme ägnas åt ett av de verkligt bärande elementen i den norska modellen, och för den delen vanligen i motsvarande internationella satsningar, nämligen toppidrotten som ”vetenskap”, med stort utrymme särskilt för naturvetenskapliga metoder och tankemodeller. Det är en stundtals tankeväckande, stundtals onödigt ingående analys av några exempel på detta vi får ta del av.

Författarnas underton är kritisk. Bilden av den aktive som objekt målas upp och diskussionen om hur det påverkar självbild och identitet har relevans. Men jag blir inte övertygad om att författarna lyckas fånga hela bilden. Antingen är det så att man har en mer mekanistisk syn på toppidrottaren i Norge än vi i Sverige – som jag missat i mina kontakter med Olympiatoppen – eller så låter sig författarna förledas av det ytliga mer tekniska perspektivet. Är vetenskapen verkligen det allena saliggörande eller är vetenskapen referenspunkten och utvärderingsstödet som i praktiken passas in och underordnas individens situation och särdrag? Det är lätt att ge ett enskilt perspektiv för stor tyngd! Efter de norska framgångarna i mitten på 90-talet fick jag av utbildarna veta att det var tränarutbildningens förtjänst, av forskarna att det var vetenskapens, av läkarna att det var den medicinska supporten och av coacherna att det var just deras kompetens som var förklaringen.

Boken ger bränsle till en spännande diskussion på detta tema, men kanske inte svaren. Den slutsats som ligger i bokens jämförelse mellan den norska toppidrottsmodellen och Taylors principer för den industriella produktionen är en så grov förenkling att den blir krystad och missledande. Parallellen känns inte bara onyanserad utan rent av föråldrad.

Tyvärr blir den bilden sedan klangbotten för det följande, i grunden mycket intressanta, avsnittet som handlar om hur toppidrottaren ser på sig själv och hur det system han lever i påverkar och formar hans identitet. Det hade gått att få ut mer av det perspektivet om ansatsen varit mer nyanserad och mångfacetterad.

Kapitlet ”Olympiatoppen og toppidrettens malstrøm” tillhör bokens mest spännande delar. Här gör författarna en mycket intressant internationell utblick. Sökandet efter likheter och särdrag mellan olika nationers modell för att utveckla toppidrotten landar i en intressant exposé av likheter i synsätt och val av metoder. De mest slående skillnaderna ligger i hur mycket olika stater är beredda att satsa på idrottslig framgång på den internationella arenan – med de nordiska länderna i bakvattnet. Redovisningen av de motiv som driver de flesta länder att satsa så tungt, vad detta leder till och hur idrotten omformas av detta ger gott om bränsle för reflektion och diskussion. Man behöver inte dela författarnas slutsatser.

I det avslutande kapitlet beskrivs Olympiatoppen som ”alkemist”. Liknelsen är måhända ett försök att göra analysen mer lättsam och dynamisk, men det blir mest raljant, krystad och platt. Det är synd att författarna uppenbarligen förälskat sig i parallellen. Den döljer mer än den hjälper till att belysa de kärnfrågor för konstruktionen av ett system

för utveckling av toppidrotten som är kapitlets egentliga innehåll. Och det är frågeställningar som förtjänar både tydlighet och att ständigt prövas i den fortgående process där utvecklingen av toppidrotten innehållsligt och värderingsmässigt måste gå i takt med idrotten i stort och det omgivande samhället – för att kunna förstås och för att bevara sin legitimitet.

© **Stefan Lindeberg 2008**

 Köp boken från [Haugenbok.no](https://www.haugenbok.no)

 Kjøp boken fra [Haugenbok.no](https://www.haugenbok.no)

 Køb bogen fra [Haugenbok.no](https://www.haugenbok.no)